

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

MAGYAR
OPERA
2021

OPERA TREZOR

No 58

*Tóth Péter –
Örkény István*

Tóték

groteszk opera két felvonásban

Ha a föld Isten kalapja,
hazánk a bokréta rajta !

*Nánási Helga, Szvétek László, Vajda Júlia,
az OPERA Gyermekkara és Énekkara*

Tóth Péter – Örkény István

Tóték

groteszk opera két felvonásban

Eredeti mű **ÖRKÉNY ISTVÁN**

Bognár Róbert és Schlanger András Örkény István azonos című kisregényéből írt forgatókönyve alapján a librettót írta **VÁRADY SZABOLCS**

Tót Lajos **SZVÉTEK LÁSZLÓ**

Mariska **FARKASRÉTI MÁRIA**

Ágika **NÁNÁSI HELGA**

Órnagy **LÁSZLÓ BOLDIZSÁR**

Postás **CSERHALMI FERENC**

Tomaji plébános **GEIGER LAJOS**

Tót Gyula **BARTOS BARNA**

Lajtos **ENDRÉSZ FERENC**

Gizi Gézáné **TÍMÁR TÍMEA**

Karmester **KOCSÁR BALÁZS**

Közreműködik **A MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ ZENEKARA, ÉNEKKARA ÉS GYERMEKKARA**

Karigazgató **CSIKI GÁBOR**

A Gyermekkar vezetője **HAJZER NIKOLETT**

A felvétel az Eiffel Műhelyház Fricsay Ferenc stúdiójában készült 2021. augusztus 2. és 15. között

A felvétel meghallgatásához iTunes lejátszó javasolt

Zenei rendező **DVORÁK ZSUZSA**

Hangmérnök **HORVÁTH TAMÁS**

Technikai munkatárs **LUGOSI DÁNIEL**

magyar nyelven

Játékidő **105'06"**

A felvétel a Magyar Állami Operaház tulajdona

A hangfelvétel megjelenését engedélyezte Tóth Péter zeneszerző, Örkény István író jogutódjai és Várady Szabolcs librettó író szerzői jogainak képviselőjében a Proscenium Szerzői Ügynökség Kft.

Lejátszási lista

I. felvonás

1. jelenet – Kinn a világban harc tüze tombol (gyermekkar, énekkar, Gizi Gézáné, Tomaji plébános, Ágika, Mariska, Tót) 6'23"
2. jelenet – Behívták a postást (Postás) 1'55"
3. jelenet – Levél-kánon – Édes szüleim és Ágika (Tót Gyula, Mariska, Tót, Ágika, Postás). 4'15"
4. jelenet – Szippantós keringő – Kavarás, vagy nyugalom? (Tót, Lajtos). 3'32"
5. Korál a választás lehetőségéről – Isten véghetetlen (Tomaji plébános, gyermekkar) 1'50"
6. 5. jelenet – Ágikám! Menj és szedd össze, amit az alkalom kíván! (Mariska, Ágika, énekkar, Gizi Gézáné, Tót). 7'33"
7. 6. jelenet – Az őrnagy érkezése – Szeretettel üdvözöljük, drága őrnagy úr! (Ágika, Mariska, Tót, Lajtos, gyermekkar, énekkar, Őrnagy) 8'10"
8. 7. jelenet – Az őrnagy ébredése – Kedves Tóték! A vacsora több volt, mint izletes (Őrnagy, Mariska, Ágika, Tót). 8'58"
9. Kedves Tóték! Őrülök, hogy a meghívást elfogadtam (Őrnagy, Ágika, Mariska, Tót, énekkar) 3'03"
10. Mondja csak, Tót úr... (Őrnagy, Tót, Ágika, Mariska) 6'01"
11. 8. jelenet – Kocsmajelenet – Sört! Rumot! (Őrnagy Major, Tót, énekkar) 3'03"
12. Úristen, mit tegyek? (Postás, Őrnagy, Tót, énekkar) 4'12"

II. felvonás

13. 1. jelenet – Tóték alszanak – Doboz, doboz, dobozra doboz... (Őrnagy, Tót, Mariska, Ágika, gyermekkar) 6'58"
14. 2. jelenet – Levél és leltár – Kedves, jó fiam! (Mariska, Gyula) 2'57"
15. 3. jelenet – Az új margóvágó – Megvan az új margóvágó... (Ágika, Mariska, Őrnagy). 4'18"
16. Édes jó Lajosom! Kezdj bele, rajta! (Mariska, Ágika, Őrnagy, Tót). 5'58"
17. 4. jelenet – Kísértés – Jó estét, Tótné! (Gizi Gézáné, Mariska, Őrnagy). 6'59"
18. 5. jelenet – Budikálvária – Elmegyek a misére (Mariska, Tót, Őrnagy Major, Ágika, énekkar, Tomaji plébános). 5'37"
19. 6. jelenet – A postás átka – Ami most van, nem tart örökké (Postás). 2'10"
20. 7. jelenet – Budiidill és végkifejlet – Kedves Tóték! Ez a két hét gyönyörű volt, igazán! (Őrnagy, Ágika, Tót, Mariska, énekkar, gyermekkar) 7'08"
21. Csodálkoznak, mi? (Őrnagy, Tót, Mariska) 4'08"

Játékidő **105'06"**

László Boldizsár, Vajda Júlia, Szévték László, Nánási Helga

Az Örkény-féle groteszk zenében

– Tóth Péter zeneszerzővel Mátrai Diána Eszter beszélget

Tóth Péter a pályája során számtalan művet írt – gyermek-, női és vegyes karra, hangszeres együttesekre –, s még egy olyan fergeteges humorú darabbal is megörvendeztette a közönséget, mint Petőfi Sándor *A helység kalapácsa* című eposzparódiájának megzenésítése. Ezúttal Örkény Tótékjából írt operát.

Miként lehet átültetni Örkény Tóték című drámáját operaszínpadra?

Ez az opera tulajdonképpen a kisregény, a színpadi mű és a film elegye. Sok minden idézetet, humort tettem bele, amivel az volt a szándékomban, hogy erősítse, szolgálja Várady Szabolcs szintén egyszerre komoly, szellemes és irodalmi szövegét. Ezt Örkény István özvegye, a magyar dráma- és színházi élet egyik legnagyobb egyénisége, Radnóti Zsuzsa is megerősítette Várady librettójával kapcsolatban.

Engem az izgat leginkább, hogy a késő romantika zenéje hogyan vihető tovább, folytatható-e a Puccini-féle operairás úgy, hogy ne álságos retró zeneként hasson, hanem a maga módján mai legyen. A Tótékban is hallhatók puccinisi témák, nagy ívű dallamok, végig tonális zene szól, csak éppen gyorsan változik a tonalitás.

Olyasmi ez, mint egy kubista festmény.

Lineárisan komponáltam a művet, és nagyon élveztem. Szabadságot adott, hogy groteszk szöveggel foglalkoztam. Eltűzött karaktereket szerettem volna megalkotni, sok zenei játékkal, ami persze inkább nekem fontos. Hallható benne Debussytól a *Felhők*, Bartók *Cantata profanája*; *A varázsfuvola*-idézet adta magát, ráadásul anélkül, hogy Várady Szabolccsal megbeszéltük volna, passzolt hozzá a szöveg.

A más művekre való utalásokon kívül számos klasszikus, hagyományos zenei formát, műfajt épített az operába: Szippantós keringő, Korál a választás lehetőségéről – hogy néhányat említsünk. Mi a szerzői szándék emögött?

Szerintem az opera műfaja formák nélkül nem működik, így fontos volt számomra, hogy olyan zárt számokból álljon össze a darab, melyek magukban is megállják a helyüket. Illetve ezekkel a klasszikus formákkal, műfajokkal

az Örkény-féle groteszkséget próbáltam zenébe ültetni, vagyis tökéletesen abszurd szituációkat hagyományos módon megjeleníteni. Éppen úgy, ahogyan Örkény is!

Monumentális, nagy apparátust mozgató alkotást akartunk létrehozni. Ezért is – meg persze a kórusművekhez való vonzódásom miatt is – került bele énekkar, gyerekkar. Így megjelenhet a falu népe, a katonák, az angyalkák, és a különböző részek nagyjelentékké tudnak kiteljesedni. Az opera műfajának hihetetlen lehetősége a kórus, óriási erőt tud adni az adott pillanatoknak. Sokat mondó, szintén a groteszkig elmenő kontrasztot hozhat létre például az angyalkák megjelenése a „szippantós” jelenet végén.

Az Örkény-műben a háttérben meghúzódó háborúmotívumot az opera élesebben láttatja. Mi áll a döntés hátterében, hogy megjelenik maga Tót Gyula, sőt a katonák is?

Ez is összefüggésben van azzal a koncepcióval, hogy a szürrealitást erősítsük – s ez a különböző tér- és időbeli síkok egymásra vetülésével jön létre. Így egymás mellé kerülhetnek az eleső frontkatonák és a boldog városi nép. Gyula egy létező és fontos személy, ezért meg kell jelennie. Így markánsabb a történet többszintűsége, mintha pusztán beszélhének róla.

Mennyire érzi magáénak az Örkény-darabban felmerülő problémákat a dráma keletkezése után fél évszázaddal?

A hatalom, a félelem, a hatalommal való visszaélés, hogy meddig megyünk el a saját megaláztatásunkban, hogy megmentsük szerettünket – ezek mindig időszerű motívumok és dilemmák, függetlenül attól, hogy mikor írták a művet. Számomra a legnagyobb kérdés, hogy meddig vagyunk partnerek egy olyan világban, amelyben eltipornak; hogy mikor mondjuk, hogy állj, amikor az ember az életét, a családját félti.

Nánási Helga, László Boldizsár

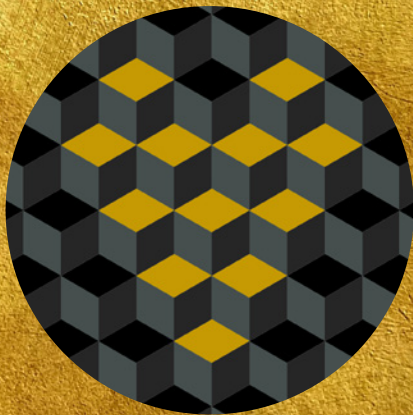
Cselekmény

Tót Gyula zászlós az orosz fronton harcol. Rábeszéli az állandó partizánveszélytől idegkimerültségben szenvedő felettesét, hogy szüleinél, Mátraszentannán, az üdítő fenyőállatban pihenje ki magát. Az Őrnagy meg is érkezik a hegyi faluba, a Tót család pedig mindent megtesz, hogy a kedvére tegyen. Azt az ígéretet kapják ugyanis tőle, hogy amint visszatér a harctérre, a fiút maga mellé veszi a jól fűtött zászlóaljíródára, hogy védje a nagy orosz hidegek elől. A családdal együtt töltött idő alatt az Őrnagy munkaterápiával, vagyis dobozolásal gyógyítja magát, ami a Tót család mindennapjainak, éjszakáinak kényszerű része lesz. Míg nem egyszer csak utoljára csap le a margóvágó...

Mátrai Diána Eszter

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

Felelős kiadó **Ókovács Szilveszter**,
a Magyar Állami Operaház főigazgatója
A bookletet szerkesztette **Karczag Márton**
Fotó **Nagy Attila**,

Grafikai terv, nyomdai előkészítés **Mátai és Végh Kreatív Műhely**